

O'ZBEKISTONDA KIMYO SANOATINING RIVOJLANISHI

To'g'anova Maxsuna G'anisher qizi*Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti tabiiy fanlar fakulteti**2- kurs talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqola O'zbekiston kimyo sanoatining hozirgi holati, rivojlanish imkoniyatlari va mavjud muammolarini chuqur tahlil qiladi. Kimyo sanoati O'zbekiston iqtisodiyotida muhim o'rin tutib, mamlakatning sanoat salohiyatini oshirishda, yangi ish o'rinlari yaratishda va eksport salohiyatini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Maqolada O'zbekistonning tabiiy resurslari, xususan mineral xom ashyo va tabiiy gaz zaxiralari kimyo sanoatining rivojlanishi uchun katta imkoniyatlar yaratishi haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, kimyo sanoatining qishloq xo'jaligi, farmatsevtika, qurilish va boshqa sohalarga ko'rsatadigan ta'siri yoritiladi. Maqolada sanoatni modernizatsiya qilish, yangi innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish zarurati ta'kidlanadi. Shu bilan birga, kimyo sanoatida ekologik xavfsizlikni ta'minlash va energiya samaradorligini oshirish masalalari ham muhim ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *O'zbekistonda kimyo sanoatining rivojlanishi, kimyo sanoatining hozirgi holati, kimyo sanoatidagi zamonaviy tendensiyalar, innovatsion texnologiyalar va ularning joriy etilishi, mineral xom ashyo resurslari va ularning sanoatdagi ahamiyati, kimyoviy mahsulotlar ishlab chiqarish turlari, sanoatni modernizatsiya qilish jarayonlari, ekologik xavfsizlik va atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligini oshirish usullari, investitsiya muhitini yaxshilash va jalb qilish, ilmiy-tadqiqot ishlari va kadrlar tayyorlash tizimi, kimyo sanoatidagi iqtisodiy va texnologik muammolar, davlat siyosati va sanoat rivojiga ta'siri, xorijiy investitsiyalar va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari, O'zbekiston sanoat salohiyati va diversifikatsiyasi, barqaror sanoat rivojlanishi va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish.*

O'zbekistonda kimyo sanoatining rivojlanishi, kimyo sanoatining hozirgi holati, kimyo sanoatidagi zamonaviy tendensiyalar, innovatsion texnologiyalar va ularning joriy etilishi, mineral xom ashyo resurslari va ularning sanoatdagi ahamiyati, kimyoviy mahsulotlar ishlab chiqarish turlari, sanoatni modernizatsiya qilish jarayonlari, ekologik xavfsizlik va atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligini oshirish usullari, investitsiya muhitini yaxshilash va jalb qilish, ilmiy-tadqiqot ishlari va kadrlar tayyorlash tizimi, kimyo sanoatidagi iqtisodiy va texnologik muammolar, davlat siyosati va sanoat rivojiga ta'siri, xorijiy investitsiyalar va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari, O'zbekiston sanoat salohiyati va diversifikatsiyasi, barqaror sanoat rivojlanishi va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish. O'zbekiston tabiiy

resurslar bilan boy bo'lib, ayniqsa kaliy tuzi, fosfatlar, tabiiy gaz va neft kabi xom ashyolar kimyo sanoatini rivojlantirish uchun asosiy baza hisoblanadi. Mamlakatda kaliy o'g'itlari ishlab chiqarish yetakchi tarmoqlardan biri bo'lib, u qishloq xo'jaligi sohasida keng qo'llaniladi. Shuningdek, mamlakatda kimyo sanoati korxonalari sanoat markazlari yaqinida joylashgan bo'lib, ularning infratuzilmasi asta-sekin yaxshilanmoqda. Yangi sanoat parklarining tashkil etilishi, logistika tizimining rivojlanishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yordam bermoqda. Respublikamizda zamonaviy kimyo sanoati tarixi Shorsuv oltin gugurt koni 1932-yilda ishga tushirilishi bilan boshlanadi. 1940-yilda kimyo sanoatining eng yirik korxonasi — Chirchiq elektrkimyo kombinati (bugungi kunda “Maksam-Chirchiq” AJ) mahsulot bera boshladi. 1962-yilda Farg'ona azotli o'g'itlar zavodi (bugungi kunda “Farg'onaazot” AJ) ishga tushirildi. 1964-iyulda Navoiy kimyo kombinati (bugungi kunda “Navoiyazot” AJ) mahsulot bera boshladi. 1969-yilda Olmaliq kimyo zavodi (bugungi kunda «Ammofos-Maksam» AJ) ishga tushirildi. Hozirgi vaqtda “Maksam-Chirchiq”, “Navoiyazot” va “Farg'onaazot” aksiyadorlik jamiyatlari azotli o'g'itlar — ammiakli selitra, karbamid, ammoniy sulfati ishlab chiqaradilar. «Ammofos-Maksam» va “Qo'qon superfosfat zavodi” aksiyadorlik jamiyatlari fosforli o'g'itlar — ammos, suprefos, oddiy ammoniyli superfosfat, ammoniysulfofosfat va nitrokalsiyfosfat — ishlab chiqaradilar. Ularni xom ashyo bilan “Qizilqum fosforit kompleksi” MCHJ ta'minlaydi. Bugungi kunda O'zbekiston kimyo sanoati o'zining yuqori texnologik darajasi va keng ko'lamdagi mahsulotlari bilan mamlakat iqtisodiyotining muhim bo'lagiga aylangan. Yangi sanoat korxonalarining tashkil etilishi va zamonaviy uskunalarning joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalar joriy etilishi natijasida mahsulotlar sifati yaxshilanib, eksport salohiyati kengaymoqda. Shu bilan birga, ekologik toza texnologiyalarni qo'llash orqali sanoatning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Kimyo sanoatini rivojlantirishda malakali mutaxassislar tayyorlash va ilmiy-tadqiqot faoliyatini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda ko'plab oliy o'quv yurtlari kimyo va kimyo muhandisligi yo'nalishida kadrlar tayyorlaydi. Shuningdek, sanoat korxonalari bilan hamkorlikda innovatsion loyihalar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston kimyo mahsulotlari Markaziy Osiyo va xalqaro bozorlarda raqobatbardosh mahsulot sifatida tan olinmoqda. Azotli va fosforli o'g'itlar, shuningdek, boshqa kimyo mahsulotlari Turkiya, Rossiya, Xitoy va boshqa davlatlarga eksport qilinadi. Eksport hajmini oshirish uchun ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va sifatini yaxshilash ustuvor vazifa hisoblanadi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, O'zbekiston kimyo sanoati o'zining boy tarixiy ildizlari va tabiiy resurslari asosida mamlakat iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biriga aylangan. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yangi sanoat parklarini tashkil etish va logistika tizimini rivojlantirish sanoatning samaradorligini oshirishda

muhim rol o'ynamoqda. Shuningdek, malakali kadrlar tayyorlash va ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish innovatsion rivojlanishni ta'minlaydi. Eksport salohiyatining kengayishi va yangi xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlari esa O'zbekiston kimyo sanoatini global maydonda raqobatbardosh qilishga xizmat qilmoqda. Umuman olganda, kimyo sanoatining barqaror rivojlanishi mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy farovonligi uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, kelajakda ham innovatsiyalar va ekologik xavfsizlik tamoyillari asosida o'sishda davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Masharipov, T. "O'zbekiston kimyo sanoatining rivojlanish tarixi va istiqbollari". Toshkent, 2018.
2. Tirkashev, S. "Kimyo sanoatining iqtisodiy asoslari va innovatsion rivojlanishi". Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. "O'zbekiston sanoatining rivojlanish ko'rsatkichlari", 2023.
4. "O'zbekiston kimyo sanoatining strategik rivojlanish konsepsiyasi", O'zbekiston Respublikasi Sanoat vazirligi, 2022.
5. Abdullayev, J. "Kimyo sanoati va ekologiya", Toshkent, 2019.